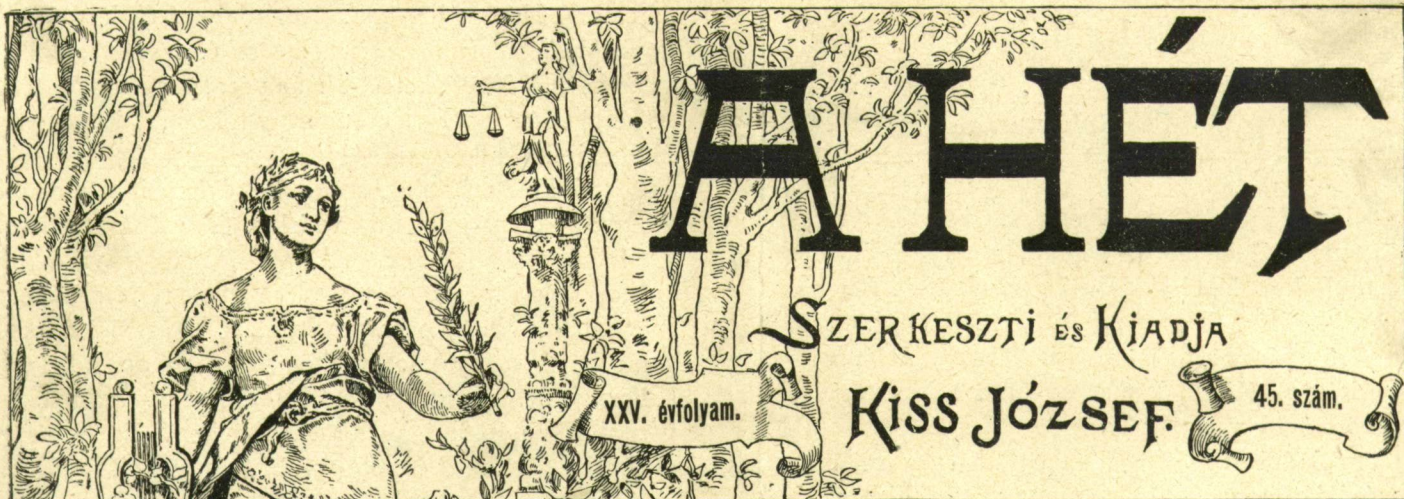

Megjelen minden vasárnap.

Egész évre 20 kor.

Egyes szám 40 fillér.

Károly

A HÉT

SZERKESZTI ÉS KIADJA
KISS JÓZSEF. 45. szám.
XXV. évfolyam.

— 2 Ⓞ Budapest, 1914. november hó 8. Ⓞ —

PAULAY ERZSIKE
a Nemzeti Színház kórházának vezetője.

Gaidushek Erzsé felvétele

Krónika.

Hubertus.

— *ncv. 6.*

Mylord, az idei Hubertus, nem egészen úgy sikerült, ahogy az angol főnemesség, papság, gentry és középosztály a multak emlékei alapján joggal elvárta. Bár bizonyos, hogy lordságtok ezen a napon is fölhúzták a zöld vagy a vörös kabátot (mert hiszen a Tommy Atkinsok messze lordságtoktól halnak meg, udvariasan félrevonulva, mint a hörcsögök vagy a mezei egerek, akik dohos lyukakban mennek át a másvilágra, nehogy a természet szent harmóniáját zavarják), mondom: bár bizonyos, hogy Hubertus nevenapján egész Anglia csak úgy ostort vett a kezébe, mint máskor, azért az ünnep ezuttal nem egészen programmszerűen folyt le, és lordságtok a dus vadászati ebéd után nem aludtak oly jól, mint más esztendőkből, amikor egész éjjel vadászkiáltásokról, vizes árkokról, róka farkokról és lombjukat hullató csendesekről álmodtak.

Az Oxford Streeten, az Old Bond Streeten, sőt London piszkos külvárosainak diszjúkereskedéseiben is népszerű sportkép a következő. A vadász mennyezetes ágyban hál, feje alatt selyem vánkos, szeme előtt tarka látomány. Künt van, a lankás angol vadászmezőn; a fák már kopaszok és az égbolton havas felhők tolaszanak; a kövérzöld angol pázsitokat keskeny fehér falak és kerítések osztják finom koczkákba. Vadászat van; kopók és lovak tarkán illeszkednek a zöld alapra; a parasztok álmélkodva nézegetik a diszjes társaságot, mert ilyen vadászatot még nem láttak. A szerepek ugyanis egy büvös kéz érintésére felcserélődtek; a görbeorru irlandi paripákon nem gavallérok, hanem rókák ülnek, míg a rókát egy piroskabátos, kövér gentleman helyettesíti, akiről szakad a tajték, és aki ijedt arccal iparkodik az odvába menekülni. De a rókalyukat valaki gondosan elzárta venyigével, — és ekkor az álomlátó lord Pride fölébred, mint az a moziképekben vagy a mult századbeli novellákban szokás.

Mondom, ez a kép igen népszerű odakünt; a színes metszetnek mindössze 6 shilling az ára; aki valaha életében tally ho-t kiabált a Shakespeare földén, az mind megvette e karczot a kandallója vagy a rézágya fölé. Hogy miért ilyen olcsó ez a kép? A háta elárulja; apró betűkkel, szinte bocsánatot kérve ez a három szó áll rajta: made in Germany. Készült Németországban; a konkurrenzia, az olcsóság, az üzleti élelmesség hazájában. (Mert ha a német ipart be is engedték a nagy szigetbe, ezt a szégyenbélyeget minden egyes esetben a vállára sütötték.)

Made in Germany; ezek az utálatos németek ebben a furcsa évben mintha a hat-shillinges képnek az eredetijét szállították volna lordságtoknak. A karcz megelévedett, mint a Hoffmann meséiben Antónia anyjának portréja; leszállt a falról, kiment az avarra, a gyöpre; a róka fölszállott a lóra, és megförgatta kezében

az ostort. Mert vajjon mi másnak képzeltek lordságtok a világháborút, mint egy kellemes és izgalmas falkavadászatnak? És lehetett-e más vége, mint hogy a róka megszakad és megdermed, mint a miskolczi kocsonya? Mikor Julius Alkonyatán kiderült, hogy Anglia csakhogy fölköti a kardot, a brit birodalom ifjai nevetve mondták egymásnak a whisky és szóda mellett: »Jó! Lőjjünk egyszer embert is, ne csak vizilovat, antilopot és békés grouseokat. Vegyünk részt a háború sportjában, ahogy részt vettünk a szárazföldi concoursokon, a magyar szarvasbögéseken, az osztrák falkavadászatokon, a nizzai motorcsónak-versenyeken vagy az egyiptomi polo-mérkőzéseken. Ez is testgyakorlat, izom- és idegpróba, és megjavítja az emésztést.«

Mi lehetett a mérkőzés vége? Nevetséges; mit csinál az angol telivér, az angol agár, az angol racket a szárazföldön? Győz; természetsszerűleg, automaticze, menetrendszerűleg; aztán tulajdonosa becsomagolja az ezüst kupát, és karcsu yachtján visszautazik a sárga doveri partokra. Ő a legjobb magasugró, a legjobb 100 yardos sprinter, a legjobb steéplechase-lovas, a legjobb galamblövő, a legjobb ebtenyésztő, a legjobb polo-játékos, a legjobb falkavadász, ő a rikordok áruháza. Ez annyira magától értetődik, hogy szinte már unalmas; ahol a beretvált képű, elválasztott lenhaju, egészséges fogsorú Imperium megjelenik, ott föl lehet huzni az árbocra az angol lobogót. A győzelem fogalmát az angol épp úgy kisajátította, ahogy nálunk a Krausz-Mayer-féle telkeket szokás.

De ez az 1914-ik, ez furcsa egy év. Mintha nem is naptári fogalom, hanem egy óriási fancy-dress-ball, egy nagy álarczos bál lenne, amilyeneket Londonban hushagyókedden szokás tartani, amikor is a lord utczaseprőnek öltözik föl és az utczaseprő lordnak. Egy nagy szaturnália a folyó év, minden megfordítva történik, a kicsiből nagy lesz, a nagyból kicsi, a szépből rut, a rutból szép; Walpurgis-éjtszakát élünk, olyat, aminőt még Goethe se tudott elképzelni. Csak így történhetett, hogy az őszi falkavadászatoknak is megváltozott a rendes képük, és a kövér lord Pride helyett a sovány róka ült a nyeregbe, elkiáltotta a tally ho-t, megdurrogatta az ostort és árkon-bokron át üzte, kergette az ámuló gentlemant.

Eleintén persze a dolog egészen mulatságos volt. Helgoland előtt két német hadihajó henczegett, — leküldték őket a tenger mélyébe; egy repülőgép az angol partok felé próbált szállni, — lelőtték, mint a fácskányukot. Az angol ujságok apróhirdetéseiben augusztus havában ez a kis nyomtatvány jelent meg: »Ki tud róla valamit? A német flotta eltűnt; a nyomra vezető tisztas jutalomban részesül.« És lord Kitchener azt mondta az erkélyre ütvé: »Ne aggódjanak a németek, nem lesz nagyobb bajuk; rájuk s kiterjesztjük a home-rület!« Mindez kedves és ötletes volt, de azután jöttek a furcsaságok. A Princess Louise nevű kirándulohajó, aknákkal szórta tele a tengert, az Emden csapraütött két tuczat kereskedelmi gőzöst, az U 9 fölbukkatn.

a skót partokon és rögtön rá három czirkálót küldött le a vizek mélyén üldögélő Harald Harfagarhoz, Zeppelin kellemetlen üdvözléseket szórt le Harwichra, és Irland nyugati partjain robbanó anyag uszkált a habokban. Irland nyugati partjain, ami légvonalban is 1000 kilométerre rug a német partoktól!

A lordok, főpapok, gentryk és a középosztály rosszul kezdték magukat érezni. Az álarcosbál tréfái mintha egy kissé eldurvultak volna. Lord Pride hiába csipte meg a karját, hogy fölébredjen a hubertusi álomból: az álomból valóság lett, a róka pokoli ügyességgel csördítette fölötte az ostort. London, a büszke, fényes, mosolygó London lerongyolódott és lefakult. A nagy ivlámpák kialudtak, a királyi tavat kiszáritották, nehogy célpontja legyen a légbeli bombáknak, az utcán tilos lett a pipázás, akárha nálunk faluhelyen, aratás idején; a járda szélén halottaknap mécses pis-lákoltak. Az embereknek eszébe jutott a ballada az ördögről, akit a táncolni vágyó ifjuság hegedülni hívott be a csárdába. Az ördög engedett a felszólításnak és hegedült; eleintén a fiatalság vigan ropta, de azután fáradni kezdettek és le akartak ülni, de az ördög nem engedte őket, tovább kellett járniok a rémes tánczot; a lélekzetük kiállt, a tüdejükbe belészurt egy láthatatlan kés; könyörögni kezdtek a sátánnak, hogy hagyja abba, de az ördög tovább hegedült, és a tánczosok halálos verejtékkel homlokukon jártak. Már minden hajuk szála az égnek meredt, de a hegedü tovább szólt, mignem a terem lassankint megtelt hullákkal, és az ördög még mindig huzta, és talán még ma is huzza, ha ugyan azóta ő is meg nem halt.

Ah! mylord! kellemetlen egy ilyen hubertusi álom; furcsa az, mikor a jágerből hózentráger lesz. Utálatos dolog, ha az ember alatt megbokrosodik a ló és irgalmatlanul hurczolja árkon-bokron, kőhányásokon, mocsarakon, tüzön, vizen keresztül. Csunya dolog az, mikor az Olympiából hekatomba válik, mikor a Savoy télikertjében a paszomántos cigányok helyett egyszerre az ördög játszsza a Valse bleue-t. Ki gondolt volna erre? Ki hitte volna, hogy nemcsak Európa, de Ázsia és Afrika is kiveszi a zsebéből a kapukulcsot és azon segít muzsikálni a sátánnak?

Az 1914. évi Hubertus napja így kellemetlen sporteseménynyé vált, mylord. A kandallóban lobog a cserfátűz, a párkányon amerikai italok, puha fapipák, mellettük a bridge-asztal, a konyhában nyárson forog a marhahus, a szalónban ragtime-t járnak a kisasszonyok; az angol homely-hangulat készen áll, és ön, mylord, mégis sápadt és a tánczó tüze bámulva ezt mormogja maga elé:

— Made in Germany, made in Germany!

Syrion.

Az orvosnak bizonyos tekintetben jó dolga van: ha hibát követ el, más lakol érette.

F. J.

Hosszunapkor.

Csak döngessétek könnyel, bőjtöléssel,
Öreg imákkal a menny kapuit,
Az ut szabad — az ima bizton ér fel,
És Jehova még mindig ott lakik.

És prolongál tán újra még egy évre,
Mint annyiszor már évezrek során,
Ó mert szeret, ellenmondások népe,
És nem örülne veszted alkonyán.

Verjétek melletek, de halkán, óva,
Ő tudja ugyis: szimbolum csupán,
De tetszik neki az ősrégi nóta,
A Mea culpa bűnözés után.

Holnapra minden visszazökken újra,
Sűrű avarban fujdogál a szél,
Kiki a régi bűnök utját bújja
És máskép gondol és máskép beszél.

Az égen újra rózsafelhők usznak,
A piros arany újra cseng, csahol,
Lányaitok a korzón végig huznak,
Virit az ut és az utcza dalol.

Ó istenem! Ha megérteni tudnám,
Mint hajdan, régen az utcza dalát:
Ó hogy bőjtölnék és hogy imádkoznám
Akár három nap s három éjen át!

(1914 szeptember 30.)

Kiss József.

Toll és tőr.

— nov. 6.

AZ ANGOL FLOTTA a Dardanellák kapuit döngeti. Fél-századdal ezelőtt Anglia zárta le a Dardanellák kapuit, hogy Oroszország utját eltorlaszolja a Közép-tenger felé. És ma Anglia hadihajói akarnak rést ütni a tengeren, hogy a Dardanellák megnyitásával diadalra segítsék Oroszország több százados politikai terveit. Ennél magasabb árral még nem fizettek meg szövetségi szolgálatokat, s ha az önző Anglia ily nagylelkűnek, szinte önfeláldozónak mutatkozik Oroszország iránt, akkor csak azt hihetjük, hogy a mostani háborúban Anglia immár oda jutott, hogy a Dardanellák megnyitásával saját existenciáját kell megvásárolnia Oroszországtól. A Dardanellák áttörését szabta Oroszország a megváltás díjául, és a megszorult Anglia türi az oroszok zsarolását, elviseli, hogy az iszlám lángba borítsa a brit birodalom gyarmatait. Így fest ma az önértetes

Anglia, a tengerek teljhatalmu királya. Milyen különösek e háboru bonyodalmai és következményei: Oroszország mi ellenünk visel háborút és az első, akit letiport, megalázott, nem más, mint az ő hü szövetségese: Anglia.

CONAN DOYLE nem sokat hallatott magáról ebben a háboruban. Nem állt be önkéntesnek, nem írt leveleket arról, hogy túl nem élné, ha ebben a háboruban alul maradna Anglia. Nem látogatott arzenálokba, s nem fegyverkezett nyilvánosan, az egész világ szemeláttára. És nem aratott a maga számára a hősök babérjaiból, még mielőtt a sorozóbizottság kimondta volna a varázsszót, hogy katonai szolgálatra alkalmas. Szóval, Conan Doyle nem kamatoztatta, nem váltotta fel fontokra vagy frankókra a háborút. De megcselekedte, hogy szétnézett a hadifoglyok táborában és a Londonban rekedt magyar és német hadifoglyok nyomorúságának láttára gyűjtést rendezett az angolok között. Ez szép volt tőle. Ő, aki sohasem dobálódzott a nagy témákkal, sohasem bajlódott erkölcsi problémákkal, mert csak szórakoztatni akarta és nem megjavítani az embereket, most végre leleplezi önmagát is és szép szerényen, minden pose nélkül kideríti, hogy sokkalta több erkölcsi érték van benne, mint azokban, akik mindennap az erkölcsök megjavításán dolgoztak.

A GYŐZŐ NÉMETEK most hadat üzennek azoknak az otthonmaradottaknak, akik könnyű orfeum-tréfákat és olcsó kabaré-ötleteket faragtak a francziákra. Valaki elküldött a német lövészárókba egy képeslevelezőlapot, amely azt ábrázolja, hogy a francziák nyulak módjára futnak, letqjva a piros bugyogójukat. Nyilván kedveskedni akart a vicces levelezőlap küldője. A német katona pedig visszaírt, szeretné látni azt a rajzoló, aki ezt rajzolta, szeretné, hogyha a rajzoló is vele együtt hasalna a lucsokban, a tűzben és látná, hogy futnak a francziák. Ime, katonák teszik a háboruban az igazat. Ostobaság lekicsinyelni az ellenséget. Ezzel önmagunkat kicsinyítjük le. A német katona még a megvert francia armádiát se engedni mocskolni. Ne vitézkedjen a humorista, papiroson, otthon, bizza rá a harcoló katonára. Mert a háborút nem a rajzoló toll és a színes czeruza dönti el, de a kard és golyó.

Levél.

Kisasszony! Itt a Kárpátok tövében,
Puskák zenéje... dobpergés között,
Egy közhuszárnak bánatos szemébe,
Ha Önre gondolt, mindig könny szökött.

És a közhuszár mindig Önre gondol...
Hát Ön kisasszony, gondol néha rám...?
Vagy elfelejtett és közönybe fásult
Az emlékem pár bus hónap során...?

Ha elfelejtett, az se fáj kisasszony.
Egy szép napon belém köt a halál,
S az ön nevének édes emlékével
Harap a fübe Kovács közhuszár.

Falus Ferencz.

A háboru ujságírói.

A haditudósítók egy délután hirtelen összevásárolták a holmijukat. Este a szerkesztőségekben még felöltöztek előttünk. Különösen feszült rajtuk a hadi dressz. Fejükön teveszőr-hósapka és vastag autó-szemüveg, vállukon sárga szíjon a látcső és a thermofoor, vékony, vízhatlan gummi-köpeny ömlött le róluk, a lábszárukat bőrvédő szoritotta, a lábukon pedig téli botosok topogtak. Az aviatikusokhoz, az eszkimókhoz, a sarkutazókhoz hasonlítottak. Csupa-csupa Nansen Fridtjof. Akik tegnap még a zöldernyős szerkesztőségi villany fényében ültek, sápadtan, a cigaretták füstjében, publiczisták, riporterek, novellairók, költők, egyszerre megváltoztak, eltávolodtak tőlünk, az arcuk érczes karaktert kapott. Bennük éreztük a modern háboru ujszerű romantikáját. A sajtó nemcsak a vasútra, a színházakba és vernissage-okra váltja ki a szabadjegyét, de a halálra is szabadjegyet kér, a kötelesség elszólítja oda, ahol ezer veszély vár mindenkire, csak azért, hogy engedelmeskedjen a benne élő — nem polgári — inkább bohém, inkább fanatikus parancs-szózatnak.

Azóta viszontláttuk a haditudósítóinkat.

Az arcuk már nem sápadt. Megfutta őket a szél, szalmán aludtak, térdig gázoltak a deres füben, a sárban, a hóban. Egyszerűbbek, mint mikor elmentek. A nagy élmények emberebb emberré teszik az embert. Azok, akik valaha felszisszentek egy dissonáns hangra, egy késnyikorgásra, egy rossz kádenciára, most csodálatosan nyugodtak, a látottakon keresztül oly életbölcselethez jutottak, amelyet nem lehet könyvekből megszerezni. Különösen a szemeken látszik meg a drága, szomorú tapasztalás. A sokat látott emberek, a tengerészek, a katonák, a globetrotterek, az írók szeme egyszerű és mély, a nyugodt fölszínen ideges aranypontok csillognak, amelyek messze tájokról, éji kalandokról, hatalmas erőturnákról beszélnek. Ők is teljesen katonákká lettek, a hivatásuk katonáivá. Egy idegorvosunk is a harctéren időzik, mint egycsillagos alorvos. Az első napokban brómot szedett. Ma már elkérte hazulról a stopper-óráját, hogy a tűzvonalban, a lövészárókban fekvő katonák idegreakcióját — tudományos pontossággal — mérje le. Ilyen átalakuláson megy át a harctéren dolgozó ujságíró is. Eleinte reszket kezében a czeruza. Aztán oly nyugodtan ír az ágyubömbölés és shrapnell-zápor között, akár a szerkesztőségi szobában. Már nem fél többet a gránáttól, amely mellette habzik és hentereg a földön, mint egy veszett macska, a golyók füttyétől, az ágyuk ugatásától, mert tudja, hogy itt külön helye és külön hivatása van, és addig, amíg másnak félni kellene, neki meg kell olvasnia, hány lövést tett az ellenség, hogy lapjának pontos és jó tudósítást küldhessen. A nélkülözések? Sarcey följegyezi, hogy a párisi ostromnál az intelligens emberek fáradtak ki legkésőbb, és legelőbb szoktak rá a kényszerétlapra, a kutyasültre, a macskaszületre és a patkánypecsenyére. A parasztok még a lóhusra se tudtak ráfanyalodni.

A Hét ezuttal négy magyar haditudósítót mutat be: *Biró Lajos*, *Fényes László*, *Kéri Pál* és *Magyar Lajos* arczképét.

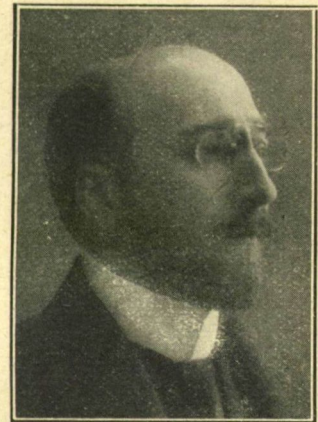

Biró Lajos (»Pester Lloyd«).

Biró Lajos első, mesteri elbeszéléseiben már fölfedeztük a dráma tüzmagját. Akármiről ír, családi összeütközésekről, vagy kispolgári emberekről, vagy politikusokról, az rohanó, vágató, izgalmas, mint egy dráma. Az ideges, tulfutott vérmérséklete küldte a háboruba. Ez a sujet méltó a becsvágyához: látni a föld legnagyobb küzdelmét, a drámák drámáját és megírni az epepeát, rövid, jellemző újságcikkekben, úgy hogy az újságolvasó szivdobogva olvassa végig riportjait s azt mondja reggel a kávéjánál: »láttam a lebergi csatát«. *Biró Lajos* tudósításai: drámai riportok.

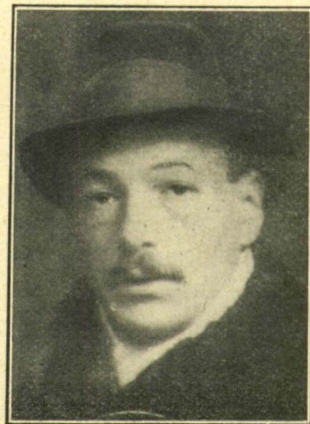
Fényes László (»Az Est«) a déli harctéren időzik. Ő a legemberibb, a legerkölcösebb újságíró. Hivatása

békeidőben is az, ami ma. Mindig küzdött az igaztalan emberek ellen: mindig háboruban élt. Amit írt, azért az egész testével, az egész életével felelt. A parasztot kismizmizték ravasz és lelketlen urak? A varróleányt inzultálták a pesti aszfalton? A kis vörhenyes iskolásfiut nem engedték haza az iskolából? *Fényes László* megüzente a maga becsületes háboruját a sajtóban. Ma ott hasal a szerbiai lövészárkokban.

Éles és erős czvikkerén figyel a harctér eseményeit. Onnan küldi haza nemes és egyszerű, emberi, nagyon emberi írásait. Beszélget a magyar bakákkal, iszsza a fekete-kávéjukat és a bablevesüket, eszi a savanyu, jó prófuntjukat. Mert hisz a legigazabb igazságban: a diadalunkban. Most is apostola és fanatikusa az igazságnak.

Kéri Pál (»Az Est«) nem ma kapja a tűzkeresztséget. Végigküzdte az egész balkáni háborut. Fiatal évei nem itt morzsolódtak le, a pesti kávéházakban, de balkáni hotelekben, bolgár, szerb, görög, török falukban, internacionális hálókocsikban, lőporfüstös csatatereken. Odadobta áldozatul a hitének és a kötelességének. A szeme pedig éles: egy író szeme, a szíve pedig meleg: egy költő szíve. Azok az írások, amelyeket a galicziai csatáról küld, finomveretű belletrista olvasmányok, tolla oly engedékenyen ontja a betűket, mintha nem is a sajtóhadiszállás asztalán írta, izgalmas sietéssel, hanem egy villanyfényes, francia szalónban. A háboru ágyumuzsikája nem zaklatta föl stilusa művészi rendjét. Azt veszi észre, ami fontos, ami intim, ami festői. Ő a háboru poétája.

Magyar Lajos (»Világ«) köztük a legfiatalabb. A fiatal-ság minden erénye az övé. Friss, bátor szemmel nézi az eseményeket és azon forrón

— egy kitünő és képzett újságíró ösztönével — veti papírra. Békeidőben a parlamenti harczokat rögzítette meg az újságpapíron. Azok a színes és izgalmas csaták, amelyek a parlament márványtermében zajlottak le, elültek és most a harctérről küldi — sürgönyökben — a tudósításait. Palettájára új színek kerültek. Pár szóval fel tudja tárnai a háboru perspektíváját. Egy kétszázoros sürgönyben pedig megérzékelteti az itthonmaradtak számára, hogy mi a modern háboru. Azok a hónapok, amelyeket a harctéren tölt, duplán számítoznak újságírói működésébe. Borneyében — azaz: a hátizsákjában — megmozdult a marsallbot.

Minden haditudósítónk magánál hordja a marsallbotot: a tollat.

Még a jelentéktelenségben is rejlik néha bizonyos boldogság: a villám könnyebben leteritheti az oroszlánt, mint a szunyogot.

Egy jó ujitást könnyebben be lehet vezetni, ha a bonton kérdéseként tárgyaljuk, mint a morál alapján.

Minden tévedés egy-egy uttörője az igazságnak.

A történelem margójáról.

Ismered ugyebár ó nyájas olvasó a régi méla dalt, amely a Csap-utcán véges-végig kezdődik és a jelen viszonyokra való tekintettel olyatén módosulással végződik, hogy minden kávéházban egy szóvirág nyílik, daczára minden őszi hervadásnak. Ismered, ó hogyne ismernéd, és ha már e dal is boros sejtésekkel tölt el, úgy készülj el a legrosszabbra... igen, igen, helyesen méltóztatol tévedni: e sorok ama célzattal íródtak, hogy bevezetői legyenek az ilyen késői — fájdalom, sohasem elég késői — virág nyiladozásáról szóló följegyzésnek.

De elég a szóból, — amely tisztán a gyöngébb idegzeteket kívánta megmenteni egy váratlan izgalom fölzudulásától — lássuk a virágot. Ime.

Tehát a kávéházban vagyunk, — mint azt Degré Alajos mondaná, ha olvashatta volna a modern magyar Biedermeiereket — és a kávéházban két ur beszélget.

— Hallotta?

— Nem. Mit?

— Az új sorozást.

A másik legyint.

— De kérem...

— Ugyan, hiszen már a verebek is csiripelik. És ezt nevezi maga ujságnak?

— Hagyja hallani a végét. Új sorozás lesz. Huszonnégytől harminczhatig, azután harminczhattól hatvanig...

— És?

— Hatvantól Miskolczig.

*

Galicziában táborozó huszárjaink elfogtak egy csomó orosz katonát, akik között mindjárt föltűnt a kapitánynak egy reszkető lengyel zsidó. Mig a foglyokat hozó huszárrok mindegyikét egy vadonatúj ötkoronással jutalmazza meg, a zsidó egyre reszket.

— Mitől félsz? — kérdezi tőle németül a kapitány.

— Fölkasztanak? — felel kérdéssel a zsidó.

A kapitány elneveti magát, aztán megmagyarázza, hogy semmi baja sem lesz, csak hadifogságban marad.

A zsidónak fölragyog a szeme.

— Kapitánylében, akkor én ajánlok önnek egy jó üzletet.

— Mit? — kérdezi álmétkodva a kapitány.

— Tessék engemet most innen elereszteni és én becsületszavamra hozok ide egy óra mulva husz foglyot.

A kapitány először kaczagott, aztán boszankodott, de végre is hajlott a nem mindennapi kérésre. Elengedte a foglyot. Gondolta, ha nem is jön vissza, akkor se nagy kár érte, van itt már elég fogoly, egygyel több vagy kevesebb nem számít.

Mozgósítás Konstantinápolyban.

Egy óra mulva azonban pontosan visszajött a zsidó, amint ígérte, huszadmagával.

A kapitánynak szörnyen tetszett a dolog, aztán elővett egy százkoronást s odanyújtotta a zsidónak.

De most jött a legnagyobb meglepetés.

A zsidó szabadkozott, sehogy sem akarta elfogadni a pénzt.

— De hát miért? — kérdezi a kapitány. — Hiszen a huszárjaim is kaptak öt-öt koronát minden fogolyért. Te hoztál huszat, azért száz korona jár.

— Köszönöm, kapitánylében, — válaszol végre a zsidó a foglyok felé pislogva — de én mégsem fogadhatom el a pénzt, tessék csak eltenni. Én már megkaptam a províziót — a foglyoktól, akiket hoztam.

*

Ez is fogolyfogásról szól s egy a héten hazaérkezett beteg tüzerhadnagy barátunktól hallottuk.

Két öreg népfölkelőnket elfogott négy orosz s kísérik őket a tábor felé. A népfölkelők közül az egyik tudott tótul s szóba ereszkedett az orosz katonákkal.

— Hogy bántok nálatok a foglyokkal? — kérdezi kissé szorongva.

— No, türhetően, — válaszol az egyik orosz s mindjárt visszaadja a kérdést — hát nálatok?

A népfölkelőnek megered a nyelve:

— Ó, nagyszerűen. Az orosz katonának nálunk jobb dolga van, mint az édesanyja házában.

Az orosz katonák megállnak, tanakodnak.

— Van nálatok kancsuka? — kérdi végre az egyik.

— Nincs — adja meg a választ a népfölkelő s közben azon töri a fejét, hogy nem valami bolondot mondott-e, mert azt se tudja, mi az a kancsuka.

— Hát ennyivaló van-e elég? — faggatózik tovább az orosz.

— Az van, amennyi csak belétek fér.

— Akkor hát: hátra arcz, — kiáltja az orosz — megyünk hozzátok. Itt a puska, kísérjétek.

És a két népfölkelő hazahozta a négy muszkát.

*

Szerbiában, egy kukoriczásban lapul egy század magyar baká. Csupa virtuskodó, ördögtől se féltő kun gyerek.

Únatkoznak, pedig ugyancsak pattog a tulsó soron a szerb puska.

— No komám, — mondja Sós Gábor a szomszédjának, bizonyos Fekete Gór Jánosnak — ki mernéd-e gyugni a pofádat, úgy hogy meg ne lüjjenek?

Fekete Gór János ránt egyet a vállán:

— Mán mé' ne merném?

— Mer hát ki is jukasztaná a kaponyádat íedes egy komám.

— Az enyimet? Mán hogy az enyimet?

— Azt hát.

— Azt szeretném én látni. Foganni merek rá, hogy semmi bajom se lesz.

— Hát fogaggyunk egy pengőbe.

És fogadnak, hogy meglüvik-e Fekete Gór Jánost a szerbek, ha kidugja a fejét a kukoriczásból.

Ennek utána pedig az aposztrofált magyar csakugyan ki is hajlik a levelek fődözéké mögül. Már éppen vissza akarja dugni a fejét, mikor hirtelen összevaczog a foga és olyat érez, mintha képen vágták volna. Egy golyó végigszántotta oldalt az arcját.

— Az Istenit nekie, — hördül fel Fekete Gór János — mán majnem megnyertem a pöngőt; oszt most ehun-e, oda a fél pofám.

És oda se hederítve a sebnek, már nyul a zsebébe, hogy előkapharja a vesztett forintot.

Az öreg Barta házassága.

Irta: BOT BALÁZS.

A szolga bevezetett a félig megvilágított szalónba.

— Ott vannak az urak — mondotta s kezével a dolgozószoba felé mutatott, melynek ajtaján halvány fény szűrődött át.

Közeledtem az ajtó felé, ott azonban habozva megálltam.

A nagybácsi és az unokaöcscse egymással szemben ültek. Az öreg ur elgondolkozva támaszkodott a régi karosszékre, melyet az íróasztal mellől az árnyékba tolt. A fiatalember pedig kipirult arczczal ült kis breton zsámolyon a lámpa teljes fényében.

Nyomban éreztem, hogy valami komoly tárgyalásuk van és alkalmatlan időben jöttem.

Mikor észrevettem, mindketten felemelkedtek helyükről. A fiatal urat szemmeláthatólag jobban bosszantotta a megjelenésem, mint az öreget.

— Bocsásson meg, hogy ilyen váratlanul török be, — mondottam, míg az öreg ur felé mentem — nagyon sajnálom, hogy zavartam önöket.

— Ó kérem, sohasem zavar — mondotta Barta és szives melegséggel megrázta a kezemet. — Ferencz minden kérdezősködés nélkül beyezette, mert tudta, hogy ugyis van látogatóm. Amióta megint megnősültem, már csak akkor jelent be valakit, ha a feleségem van nálam; a vén ravasz, vagy inkább a vén számár! Csöppet se aggódjék. Jöjjön és üljön le. Az unokaöcsem majd máskor mondja el nékem azt, amit most akart elmesélni. Vagy, — füzte hozzá némi habozással, miközben úgy kapott a homlokához, mintha egy gondolatot akarna megragadni, mely hirtelen támadt — nem, de hisz ez lehetetlen, — vagy talán azt higyjem, hogy az ön látogatása az övével van összefüggésben?

— Tudtommal nem, — feleltem nagyon elcsodálkozva ezen a kérdésen, melyet fölöttébb különösnek kellett éreznem — mert unokaöcscsét eddig egyetlenegyszer láttam csak és semmi okom sem volt arra, hogy találkát adjak neki. — A fiatalember ugylátszik ösztötte a én érzelmeimet, mert sietve tiltakozott:

— Hová gondol bátyám? Nem! Persze' hogy nem!

— Igazán nem? — kérdezte az öreg ur és kutató, de jóakaratu pillantással nézett rajtunk végig. — Akkor, kérem, bocsássanak meg.

Leültünk. A néhány percznyi mélységes csend alatt, mely ezután következett, egyszerre megértettem, mi lehet az oka e rejtett izgalomnak s mire vonatkozott ez a különös kérdés és az öreg Barta titokzatos vizsgálódása.

Vagy nyolcz nap előtt itt voltunk az öreg urnál, egyikén azoknak a bájos és kedélyes estélyeknek, melyekre a legutóbbi két év alatt évente négyszer, ötször tarka társaságot hívott meg magához, mióta megint asszonyt hozott a házhoz. Fiatal feleségének tehetsége igazi, vidámsággal és jókedvvel teli ünnepélyekké varázsolta ezeket az estéket.

Ezen az estélyen az öreg ur fia, István, aki nemrégiben jött meg Afrikából, csodálatos történeteket mondott el a feketék világából, s mikor jóval éjjel után elhagytuk a fasori villát, idegeink olyan kellemes izgalomban voltak, hogy szükségét éreztük még egy kis beszélgetésnek.

Két régi ismerőssel és az öreg ur unokaöccsével, akit ezen az estén ismertem meg, egy körüti kávéházba tértünk be.

A fiatalember, aki csak néhány napja jött fel a fővárosba, hogy az egyetemen folytassa tanulmányait, el volt ragadtatva mindentől, el volt ragadtatva a kellemesen töltött estétől, a nagybátyjától, a nagynénjétől, a fővárostól, az egyetemtől, a művésztől és az élettől. Nagy reménységgel bizakodott a jövőben, szinte látta már, milyen sikerekkel halad majd előre, megmámorosodott attól a perspektívától, amely megnyílt előtte, és azoktól az előnyöktől, amelyeket nagybátyja összeköttetései biztosítottak számára, s amelyek már e rövid idő alatt is meghozták a maguk gyümölcsét.

Mialatt velem beszélgetett, azaz inkább mialatt nekem kitérte tuláradó szívét, hallottam, hogy a másik két ur, akik ugylátszik nem tudták, milyen kötelek fűzik a fiatalembert az öreg Bartához, jókedvű élcelődéssel tárgyalják az estély majdnem minden résztvevőjének legszemélyesebb ügyeit. Végül aztán rátértek arra a történetre, amelyet az öreg urról, illetve ifjú nejeről általában beszéltek, — nagyon halkán beszéltek, mert nagyon szerették és becsülték az öreg urat, s mindenkiben megvolt a hajlandóság, hogy kiméletebb legyen vele szemben, mint más hasonló helyzetben lévő férjekkel szokás.

Bár mindenképpen azon iparkodtam, hogy a szüneteket, amelyekkel a fiatalember áradásaiban megpihent, megjegyzésekkel töltssem ki, s a beszélgetés folytatására kényszerítsem, mégis megtörtént, hogy meghaltott valamit abból, amit az asztal tulsó felén beszéltek.

Megzavarodott; elhallgatott s mikor aztán kevés utóbb elindultunk a kávéházból, az egyik beszélgető urhoz csatlakozott és elhatározottan, energikusan jelentette ki:

— Engedje meg, hogy elkísérjem.

Kétségtelen, hogy ezen az estén megtudott egyet-mást, s időközben talán bizonyosságot is szerzett, és fiatalos, lázas idealizmusával talán köteletségének tartotta, hogy nagybátyjának megmondjon mindent.

Éreztem, hogy a vér a fejembe tódul, mikor felismertem a kínos szituációt.

Mielőtt még csak egy szót is szóltunk volna, a fiatalember újra felemelkedett.

— Bocsássanak meg, de még egy látogatást kell tennem — mondotta. — Mikor jöhetek el megint, bátyám?

Megkísérlettem, hogy visszatartsam, magam is felálltam, s azt mondtam, hogy az én dolgom is sürgős nagyon s csak arra vitt az utam s jónapot akartam mondani. De a fiatalember a leghatározottabban visszautasított. Ugy vettem észre, hogy az öreg Barta még mindig figyel bennünket. Nem bocsátotta el a fiatalember kezét és így szólt:

— Tudod, hogy mindenkor szívesen látlak. De mielőtt elmennél, fiam, kérlek, mondd meg azt az egyet:

ez az ur is tud arról a dolgról, amely miatt eljöttél hozzám?

— Azt hiszem, tud róla — felelte a fiatalember; visszavonta a kezét és rámtékitett.

— Mindnyájan tudják, bátyám. Hisz ez az, ami olyan rettenetesen fáj nekem, aki annyira szeretem magát.

Aztán hozzám fordult és így folytatta:

— Ön azon az estén, mikor a másik két ur eléggé tapintatlan volt, hogy ezt szóba hozza, megkísérlette, hogy megkíméljen. Nagyon szeretetreméltó volt öntől s fölöttébb tapintatos. Bocsásson meg nekem, ha kötelességemnek néztem, hogy másképp cselekedjem, mint azt ezek után talán elvárhatta tőlem.

Nem tudtam, hogy mit feleljek, s hogy feleljek-e egyáltalában valamit.

Az öreg ur azonban ugylátszik elegendő feleletnek vette zavaromat, mert miközben határozott mozdulattal mindkettőnket visszakényszerített karszékünkbe, így szólt:

— Ha így van, akkor mindkettőjüket arra kérem, hogy maradjanak. — Tehát maga is tudja, hogy a feleségem megcsal? Nem kellene azt mondanom, hogy megcsal. Olyan csunya ez a szó. S tulajdonképpen nem is csal meg. Mert hisz jól tudtam, hogy ennek el kell következnie. Csak azt nem hittem, hogy ilyen hamar.

Egy pillanatig hallgatott, aztán folytatta:

— Ugyebár ilyenkor elsősorban azt szokás megkédezni, hogy kivel?

Rámtekitett; felelnem kellett.

— Nem tudom — hebegtem.

— De hallotta.

— Nem tagadhatom... Hallottam.

— És én tudom, — kiáltotta közbe az unokaöccse, aki ugylátszik a témának ilyenfajta tárgyalását túl lassúnak találta, ... és én azt is tudom, hogy ebben a pillanatban ott van nála.

— Hol? Kinél? — kérdezte az öreg ur nagyon nyugodtan. De sűrű szemöldöke alatt szürke szemének egy villanása elárulta, hogy a vihar minden pillanatban kitörhet.

— Háza egyik barátjánál, — felelte a fiatalember, s hangja remegett a nagy erkölcsi felháborodástól — egy olyan embernél, aki gyakran élvezzi a vendégszeretetét.

— Kinél?

— Kordély urnál.

— Az lehetetlen!

Az öreg ur kiegyenesedett; szeme lángolt s fehér fejét megrázta. Felugrott, öklével odacsapott az asztal lapjára, hogy az íróeszközök s a mindenfelől összeszedett uti emlékek csörömpölve borultak fel, aztán hangosan ismételte:

— Az lehetetlen.

Teljes nagyságában állt ott előttünk ez az aggkorában is hatalmas alak, ivadéka olyan nemzetségnek, mely két század óta ismeretlen tengereket járt be. Katonáknak parancsolt, vállalkozásokat vezetett, s mindenkori uralkodott mások akaratán. Homlokán kidagadtak az erek, kitérte a karját, s már szinte ott láttam kezében a pisztolyt, amelynek csöve elé minden bizonynyal odaállítja majd vetélytársát.

— Nem, — kiáltott harsogva, s ez az egy szó elég lett volna, hogy mindent eldöntsön — nem, az az ember ötvenesztendő. Nem, ő nem, ez az ember, aki ugyanannyi nőt döntött le műterme pamlagára, mint a hány képet a vásznára vetett. Ismerem ezt az embert; nem fogom eltűrni, hogy megrontsa ezt a gyermeket.

— De téved, kedves bátyám, összetéveszti valakivel — vágott szavába az unokaöccse. — Mult héten abban

a kétesértékű szerencsében részesültem, hogy én is megismerhettem Kordély urat, legfeljebb ha harmincz éves.

— Akkor nem a festő — kiáltotta az öreg ur szinte megkönnyebbülten. — Talán az öcscse, az író.

— Igen, Kordély Jenő, az író.

— Erre nem is gondoltam, — mondotta az öreg Barta s mintha egészen megnyugodott volna — sokkal ritkábban jár hozzánk, mint a bátyja, s ilyenkor is alig beszél a feleségemmel.

De huszonkilencz esztendő!

Ó persze, az ifjuság, az ifjuság! El kellett következnie. Megint visszaült a karosszékre.

— Igen, így kellett történnie — ismételte s fölsőhajtott. — De Kordély Jenő tisztességes ember; jellemes ember — folytatta rövidszünet után. — Irt egy könyvet, mely nagyon tetszik nekem. Elmondta benne a véleményét a nőkről és a szerelemről. Nagyon emberi, de nagyon előkelő ez a vélemény. És igazán az ő meggyőződése, tudom biztosan, mert nem henczeg vele, mint az írók általában, ha valami eredeti ideájuk támad, Isten tudja honnan, amelyen megmámorosodnak, amelylyel felékitik magukat, s ezzel mutatják meg igazán, hogy nem belső, hanem csak külsőleges tulajdonuk. De nem is rejtette el; mikor alkalma volt hozzá, megmutatta, mint valami magától értetődő dolgot, amely egészen természetesen öhozzá tartozik.

— Maga ismeri. Maga gyakrabban érintkezett vele, mint én, — mondotta azután hirtelen hozzám fordulva — tőle magától értesült a feleségemhez való viszonyáról? Vagy talán az ő barátaitól?

— Nem, nem akarom azt mondani, hogy az ön barátaitól, de legalább is olyan emberektől, akik közelebb állnak az ön köréhez, mint az övéhez.

— No látja, — válaszolt szinte diadalmasan — nem csalódtam. Tudtam, hogy az a fiatalember hallgatólag, hogy titkos boldogságát nem fogja fecsegéssel elrutítani és megrontani, hogy igazi hallgatás az övé, amelyben meg lehet bizni, mely nem félelemből fakad, hanem önfegyelméből és öntudatból, az értelemből és a jóérzésből.

Egy pillánatig megint hallgatott.

Aztán energikus kézmozdulattal, mely hirtelen és nyilván öntudatlanul tört ki belőle, mintha egy sereg fájdalmas gondolatot és érzést hessegetett volna el, mely föl akart támadni benne.

— Nem, nem, jól van így, — mondotta halkan s magának, mintha belső lázongását akarta volna elcsitítani — ezerszer jobb, mintha más volna.

— Mert, uraim, — folytatta aztán hangosan — mikor az előbb arra kértem önöket, hogy maradjanak, nem azért tettem, ezt önök sem teheték fel rólam, hogy valami szenvedélyes cselekedetre készüljek. Olyanra, mint egyébként ilyen szituációban szokásos, hanem azért, hogy megtudjam önöktől, milyen kezekbe került fiatal feleségem sorsa s egy kicsit az enyém is.

— De bátyám, hisz ez lehetetlen — kiáltotta a fiatalember. — Hát megtünné, hogy úgy maradjon minden, ahogy van? Nem akar közbelépni? Nem értem, nem értem!

— Nem értesz, — válaszolt az öreg nyugodtan — elhiszem. Te nem érthetsz meg! Még nem. Nagyon szomorú volna, ha te már megérkeztél volna ide. Hogy is bírnád ki végig, ha a te lángod már most olyan elhalkultan égne, ha még egy ideig legalább nem vetné czellád falára ideáljaid óriás képeinek végtelen horizontját, te nem érthetsz meg engem, s mégis szeretnék néked elmondani valamit, hogy hamisan meg ne ítélj, s főleg őt ne, akiben ma jobban csalódtál, mint bennem;

mert érzem, hogy néked helyén van a szived, s megéri a fáradságot, hogy az ember el ne veszítse a barátságodat.

— Ül le gyermekem. Sön is — fordult most hozzám — lesz szives és egy ideig még meghallgat. Olyan jól esik, ha az ember egyszer végre beszélhet ezekről a dolgokról. Valami homályos érzés azt sugja nekem, hogy az ifjúsághoz kell fordulni ezzel; mert a saját generációnk előtt a magunkfajta ember egy kissé mindig szégyenli magát. S különben is, hányan élnek még közülük? És ha élnek...

— De mit is akartam mondani... igen, — az unokaöcscséhez fordult — mikor a nagynénédet megismertem, alig két és fél esztendeje, épp tizennyolcz éves volt, én pedig, magamnak is mosolyognom kell rajta, majdnem hatvan...

Nem tagadom, hogy mikor először láttam és amikor elkezdtem foglalkozni vele; nem gondoltam arra, hogy feleségül veszem. Megkivántam úgy, ahogy a színházi nőket szoktuk megkivánni. Udvaroltam neki, amint szokás: előbb virággal és egyéb figyelmességekkel, aztán néhány nap múlva ajándékokkal; de sohasem frivol módon, sohasem alacsony számítással. Meg sem értette volna, tulságosan naiv volt és igénytelen, és azonkívül is mindig megvetettem az ilyen manővereket, meg aztán szükségem sem volt rá.

Nem azért mondom mindezt, hogy dicsekedjem. Szinte tulajdona a családnak, hogy egészséges erőnk csak az életünkkel együtt hagy el bennünket, mintha a kettő azonos volna nálunk. És aggkorunkig megtartjuk aztán önbizalmunkat is, hogy egy nőt a saját magunk személyünkkel hódíthatunk meg.

Mindenesetre bizonyos, hogy ez alkalommal sok aggodalom vegyült az érzéseimbe. Nem kétkedtem abban, hogy a győzelem enyém lesz, az ujonnan megnyílt színház még meg nem szokott kis habituéi között, de tisztában voltam azzal, hogy nagy része lehet benne azoknak az ajándékoknak, azoknak az anyagi előnyöknek, amelyeket fatális módon nyújtani tudtam.

Aggodalmaskodni kezdtem. Mikor ott ültem a páholyomban s lent a kicsiny, raffinált színpadon játszottak valami darabot, amelynek cselekménye minden erőszakolt figyelésem mellett sem tudott már lekötni, éppen elég időm volt, hogy analizáljam a magam helyzetét és az övét s levonjam minden lehető következményét annak, ami mindennap megtörténhetett.

Ott láttam magam előtt; tehetsége volt; a színházat napról-napra jobban látogatták.

Ha megnyerem, az én anyagi eszközeim lehetővé teszik majd, hogy nagyobb színpadon ragyogjon. Hamarosan akadna színházigazgató, aki megkisérelné vele. Biztos voltam benne, hogy sikere lenne; az ambíciója tovább és tovább vinné és aztán küzdeni és vergődni kezdene a legemésztőbb valamiért: a hírnévéért. És existenciája oly követelések elé állíthatná, amelyeknek már az én eszközeim se elegendők. Akkor aztán egy másikat, egy gazdagabbat kellene keresnie; mert én nem vagyok az az ember, aki egy nőért, vagy akármi másért tönkreteszi magát. Ki tudja hány kézen kellett volna akkor átmennie, mennyi szenvedésen és gyötrelmen. Sorsának kezdetén azonban ott álltam volna én.

Abból, hogy képes voltam ily megfontoltan végiggondolni mindent, először vettem észre, hogy megöregedtem.

Azelőtt — persze akkor sem követtem el tisztességtelen dolgokat, nem, semmiesetre sem, — de az ember fejfelé belé magát az élményekbe, s ha aztán a dolog történetesen rossz véget ér, akkor mindig kész rá, hogy karddal a kezében bizonyítsa be mindenkinek, aki kételkedne benne, hogy jóhiszeműen cselekedett.

Most aztán egyszerre az élmény fölé helyeztem magamat s magamra vállaltam a felelősséget olyan cselekedetekért, amelyeket más talán a szemem láttára követhetett volna el.

Olyan fiatal volt és olyan tapasztalatlan. Nem ismert semmit, sem az embereket, sem saját magát. Talán egy kis bánatot és gondot, de nem az életet, a nyomorúságot, a csábítást és a fényűzést. Nem ismerte a szérelmet.

Mikor ezt megtudtam, akkor támadt először az a gondolatom, az a dőre gondolatom, hogy feleségül vehetném. Azért mondom, hogy dőre gondolatom, mert láttam a korkülönbséget kettőnk között; láttam, bár nem éreztem, vagy legfeljebb csak bizonyos értelemben éreztem, láttam, hogy hatvan éves vagyok, ő pedig alig husz és azonfelül színésznő. Most lett csak azzá, azzá lett tapasztalás és mult nélkül, de testtel és lélekkel.

Félre ne értsenek! Nem akar ez megvetés lenni a szinpad és a szinpad emberei iránt, nem akartam semmi rosszat mondani a színészek és színésznők, vagy általában a művésznők és a művészek ellen, legkevésbé pedig a saját feleségem ellen.

De ha egy fiatal lány egyszerű polgári családból elveszti az apját és hirtelen ama kényszerűség előtt áll, hogy maga keresse meg a kenyerét; s ha ez a fiatal lány, ahelyett hogy zongoratanitónő, divatárus, vagy szabóné, vagy más hasonló lenne, a szinpadra lép, hogy megtestesítse azokat az abnormitásokat, ferdeségeket és tulzásokat, amelyekkel a költő alakjai megéppülnek s kell hogy megéppüljenek, hogy megtestesítse őket a saját mozdulataival, a saját hangjával, a saját lélekzetével, a saját lelkével, hogy szóval a saját személyével valószínűvé, sőt egész egyszerűen igazakká tegye őket, — nem kell-e hogy egyéb jelentőséget is lánson ebben az ember?

Ugyanaz a vágy, amely arra ösztönzi, hogy fokozott, izzó és százféle életet ábrázoljon, nem ösztönzi-e arra is, hogy magának is megszerezze ezeket, hogy magába gyűjtse izgalmak minden fájával, a legerősebb benyomásokkal, szakadatlan változatossággal ezeknek minden energiáját? S kicsinyesnek lehet-e mondani azt, aki vonakodnék, hogy egy ilyen a természet minden vad istenségétől megszállt lénynek kezét nyujtsa és házasságot kössön vele; házasságot, amelynek első fel-tétele, hogy a két fél lépést tartson vele? Nem érhetné-e inkább az esztelen vakmerőség vádja azt, aki nem vonakodnék? A temperamentum, mely a művészi alkotás vágyát megtermi, egyben termő talaja minden más szenvedélynek.

Haboztam, de nem túl sokáig. Aztán megtettem. A kezemet kináltam neki s ő megragadta.

Nagyon jól tudtam, hogy abban a hajlandóságban, amely a karomba hozta, nincs semmi abból a mély, legyőzhetetlen érzésből, mely emberi életet és sorsok fölött dönt, s amely még ott szunnyad keblének alig nyíló bimbói alatt. Tudtam, hogy valaki másnak kell eljőnie, aki felkeltse ezt az érzést.

Tudtam, hogy úgy kell elkövetkeznie, amint megtörtént. De tudtam azt is, hogy mindezek után kitart majd mellettem. És így vele szemben legalább én tiszta maradtam a büntől.

Igaz hogy én voltam az, aki elszakítottam a pályájától, vagy legalább is félbeszakítottam a pályáját; mert hisz a halálom után azt teheti, amit jónak lát.

Nagyon sokáig nem fogom visszatartani. A mi családkunk nem, abból a fajtából való, akiknek életlángja lassan lohad ki a betegágyon. Nem halunk meg fiatalon: hetvennel, hetvenegygyel, vagy legfeljebb hetvenkettővel, de mindig hirtelen, egy megbokrosodott ló levét a

hátáról, vagy valami erős mámor után, vagy egy mulatós éjszakán. A nagyapám, a bátyáim, az apám, a nagybátyám, mind így cselekedték, családi tradíció ez nálunk, nálam sem lesz másképpen. Nyolcz, kilencz, legfeljebb ha tíz évem van még.

Akkor Anna harmincz éves lesz; még nem lesz késő számára, sőt éppen a legjobb idő. És sok jót cselekedett majd velem. Megaranyozta az életem alkonyát azzal, hogy itt volt; — az aranyos hajával és a ragyogó szemével.

Oh, igen, ezer meg ezer okot láttam, amelyek minden aggodalmamat eloszlatták. De ha mind e jó okom nem lett volna, akkor is úgy cselekedtem volna, mint ahogy cselekedtem, mert — szerettem.

Ezeket az utolsó szavakat az öreg ur halkán és szinte vonakodva mondta ki, mintha egyszerre valami félszégesség lepte volna meg.

Nyomban azután, mintha szégyelte volna ezt a gyengeségét, annál energikusabban folytatta:

— Ön nem tudja, s te fiam még kevésbé tudhatod, hogy mi a szerelem. Igen. A fiatalság a szerelemben mindig győzni fog az öregeken, de hogy mi a szerelem, azt csak az öregek tudják; csak az öregek tudják megbecsülni. Az ifjuság számára az érzelemben még sok esztelenség, sőt néha sok számitás vegyül. Az ifjut elragadja vak ösztöne s szerelmesében vagy a földöntuli imádandó lényt látja, vagy pedig élvező gyönyörűségének vak eszközét. Mily rut és alacsony az egyik s milyen hamis a másik.

Mily bensőséges, milyen megértő, milyen igaz ezzel szemben az öregező ember szerelme, sőt talán azt mondhatnám, milyen fenkölt, mert hisz tragikumának fénye veszi körül. Az öreg embernek meg kellett ismernie, hogy az élet előbb emelkedés, növekedés, virágzás és izzó lángolás, aztán sülyedés, hervadás és kihülés. Lassu kihülés, melynek végén ott áll a fagyos halál.

Látta, hogy ennek a proccesszusnak legmagasabb pontjai azok a pillanatok voltak, mikor egy szerető lényvel szerelem füzte össze. S mennél inkább érzi, hogy a lejtőn jár már, annál inkább elfogja majd a vágy a nő után, a fiatal nő után, akinek ölelésében az élet forrását látja.

S ha akad egy nő, aki még egyszer részesévé teszi a szerelemnek, méltánylóbban fogadja majd, mint a fiatal; azoknak mélyeséges hálójával fogadja majd, akik tudják, hogy olyasvalamit kapnak, ami nekik nincsen már, vagy amit kezdenek elveszíteni. Éppen ezek számára életszükséglet a szerelem.

Igen ez a szerelem. Ez a belekapaszkodás legelőbb valamibe, ami a mulandóság birodalmában van. Nincsenek kinjai már és nincsenek kinzásai. Mindezek fölött pedig nincs meg benne az a kutatás a másik lelkében, az a birtokba venni kívánása annak, amit a másik sohasem adhat, amit nem ismer, sőt ami talán nincs is. Nem ismer már vélt jogokat, csak adást és ajándékozást s nem akar többet birni, mint amennyit birni lehet.

Azt mondjátok talán: hisz ez az öregek szerelme alapján véve csak ugyanaz, mint a fiataloké, de öntudattal, megfontolással, míg az ifjúé öntudatlan és önkénytelen.

Bizony, kedves fiatal barátaim, hadd mondjam én magam ki: érzéki ez a szerelem, épp úgy mint ez a világ, amelyben megszületik: de olyan érzékiség ez, mely a megfoghatót mohóság nélkül nézi, mintegy az érzékek lelkével.

Egy pillanatig gondolkodott, aztán tovább beszélt: — No lám, hogy elkalandoztam, már képeket használok, szavak helyett. Magamról akartam beszélni

önöknek, s most nem tudom, hogy megtettem-e? Én is azok közé az öregek közé tartozom-e, akikről beszéltem? Nem mondtam-e az imént, hogy a mi familiánk férfitagjai erejük teljességével kerülnek a sirba? Nem megeltem volna magamban is?

Minden bizonynyal! Persze. Csakhogy én nem bolyongtam mindig kint, én nem kóboroltam, mint azok tették s amint a fiam megint megteszi. Mindig itt éltem a nagyvárosban s egy kissé filozófus lettem. Ha nem is érzem magamat öregnek, mégis az vagyok. A hajam és a szakállam megöszült, sőt talán az öregségnek más jeleit is meg lehet találni rajtam. S ha Anna nem volna, talán gondolkodnék és aggodalmaskodnék is miatta. Végül is hinni kezdenék benne, hogy érzem az öregséget, s ez azt jelentené, hogy tényleg öreg vagyok: mert minden attól függ az életben, hogy mit érzünk.

Az öreg urnak ugylátszik nem volt több mondani-
valója. A hallgató némaság talán sokáig tartott volna, ha unokaöccse nem érzi szükségét annak, hogy kifejezze a gondolatot, mely az elbeszélés nyomán kelt életre benne:

— A fiatal és az öreg emberek tehát épp annyira különböznek egymástól, mint két ellentétes hajlamu nemzet fiai, amint például az olaszok és a németek?

— Bizony meglehet, hogy még erősebben különbözök — mondotta nagybátyja. — Látom, hogy megértettél.

— Megértettem, amit mondott, bátyám, — felelte a fiatal ember — megértettem, hogy maga ignorálni kívánja azt, amit elmondtam, s amit sem ön előtt, sem másnak soha többé nem fogok említeni. Ön nem akar és nem tud cselekedni ebben az ügyben s nekem nem szabad cselekednem. De nem tilthatja meg nekem, hogy számadásra hívjak mindenkit, aki az ön becsületén foltot mer látni, aki én előttem beszélni merne erről a dolgról, amely nincs. Megengedi ezt? Beleegyeznek?

Az öreg Barta felkelt, odalépett unokaöccse elé s kezdet szorított vele, másik keze pedig sulyosan nehezett a fiatalember vállára. A szemébe nézett s a hangja mélységes megindulástól remegett.

— Azt hiszem, nem akadályoználak meg ebben, még ha megtiltanám is. Tégy úgy, ahogy akarsz, s maradj olyan, amilyen vagy. A gondolat, amelyet kimondtál: — lovagias gondolat.

INNEN-ONNAN.

D Hindenburg tanácsadói. Az oroszlanarczu német hadvezér, a légendás győző meséli: naponta garmadával hozza neki a posta a levelet. Mint a hőstenor szerelmes leveleket kap, őneki mindenki haditerveket küld. Ez és ez az asztaltársaság esedezik, kanyarodjon Ó Exczellenziád kissé balra. Egy kislány azt tanácsolja, itt az ideje egy új offenziva megkezdésének. A családapa összetett kézzel rimánkodik, csak most kell ütni a vasat, amíg meleg. Otthon vacsora után az apa a családi kupaktanács asszisztálása mellett az abroszon rajzolta az északi hadszínteret, fogpiszkálóval, gyufával, hamuval és vörösborral s ez alkalommal fölfedezte magában a hadvezérzenit s nem akarja elmulasztani az alkalmat, hogy ő is hasznára legyen a német hadseregnek. Hindenburg — udvariasan —

sajnálkozását fejezte ki, hogy a »haditervek«-et nem használhatja. A beküldött haditervek: »nem közölhetők«. Egyszerű oknál fogva. Mert neki magának is vannak haditervei. Ne vegyék rossz néven a refus-t az asztaltársaságok, a kislányok és a családapák.

* * *

D Jeruzsálem. Jeruzsálem: mi jut eszünkbe rólad? A husvét ünnepe, amikor öszvéren vonult be ájtatos zsidók közepe az Ember fia... pálmaágak, fellobogózott utcák... az Olajfák hegye... Genezáret tava... a kereszties hadak csatája... a középkor czifra, véres körmenete... Ma az ujságokban olvastuk a bibliai város nevét. Mert a világháboru forró számuma átfujt a Szent Keletre is, Jaffába, Palesztinába, Jeruzsálembe, az El Tih sivatagba, még a tejjel-mézzel folyó Mezopotámia is megérzi. Egykor itt játszódtott le a legnagyobb drámá, amit a Föld látott. Ezeken a bő és dus földeken vajudott a Gondolat és a Jövő. Most megéri újra termékenyítő ujjával a Történelem. Jeruzsálem utcáin hadba induló török katonák masiroznak, a kövezeten trén-kocsik zakatolnak és a török ágyuk dübörgésétől visszhangzik a város, amely annyi csodát élt meg. Megélte az ujkor csodáját is. Vörösmarty verssorait mondogatjuk magunkban: »Háboru van most a nagy világban, Isten sirja reszket a szent honban«. Mintha betű szerint beteljesedtek volna ezek a divinációs verssorok.

* * *

= **Untauglich.** Anatole France hetvenegynéhány évével önkéntesnek jelentkezett a francia hadseregbe. Megmutatta, hogy ha tud a háboru ellen irni, tud kártsó kötni is. Mindegy, hogy a kardra azért volt szüksége, mert ki akarta parirozni a hazafiatlanság vádját; mindegy, hogy Anatole France, a katona, Anatole France-nak, az írónak, csak a privátdinerje lehet. Elhatározásának komolyságához szó nem férhet, s a mosolygást távol tartják tőle írói értékének negyvenkettes mozsarai. De Anatole France mégsem lehetett katona. A sorozó-bizottság alkalmatlannak találta. Talán már kihagynak az üterei, gyenge a szive, s nem cserélheti fel a szellős sánczokkal az egészségesen temperált hálósobát. Milyen szomoruan mehetett haza, s milyen szomoruan vehette fel a nyugalomra hajtani akart tollat. Annál szomorubban, mert Francziaországot már ő is mérték alá állította, s bár szeretettel tapogatta körül, sóhajtvá sugta maga elé: untauglich.

* * *

D Ég a kunyhó, ropog a nád... Egy mulatóhely szinpadára három lány robban be. Bokorugró szoknya... trikolorok... magyar pruszlik... piros csizma... A kezek a csipőn. Mind a hárman csárdást roznak és énekelnek: »Ég a kunyhó, ropog a nád...« Emeld szemedhez a látsót. Tudod kik ezek a lányok? Mind a hárman angolok szegénykéek, akik a mozgósítás után itt rekedtek egy orfeum szinpadján, a C... Sisters, az excentrikus angol tánczok bemutói, az érzegős és kedvesenbuta angol kuplék éneklői, akik jobb időkben az anyanyelvükön kántáltak. Ma véka alá rejtik a nemzetiségüket. »Öleld magadhoz a barnát...« mondják az árvák, a fogukon keresztül szürcsölvé, a torkukból gurgulázva, a nyelvükkel csettintve. Az embernek könyek tódulnak a szemébe. Egyetlen szót se tudnak magyarul, de azért énekelnek, már ahogy Isten

Ha fáj a feje

ne tétovázzék, hanem használjon azonnal:

Beretvás-pastillát

mely 10 percz alatt a legmakacsabb migraint és fejfájást elmulasztja. Ára 1 korona 20 fillér. Orvosok által ajánlva. Készíti

Beretvás Tamás

gyógyszerész

Kispesten. Kapható minden gyógyszertárban. 3 doboznál ingyen postai szállítás.

tudniok engedte. »Myg a soeket soron g at owd... Ast a bowr nat el sales tat...« Minden este láthatod őket, arany-zsinóros derékban. Csak álruhában mernek föllépni: ebben a viseletben. Albion lányai azonban szeretik a czifra keleti kosztümöt. Pénzt hoz nekik, táplálja őket, hálások érte. Nélküle koldulniok kellene a hideg, novemberi aszfalton.

SZINHÁZ.

A csunya ember. Lopez Sabatino nevű olasz ember írta azt a három felvonásos vígjátékot, melyet »A csunya ember« címmel most mutatott be a Vigszínház s amely ugylátszik a magyar Ördög és az angol Faun egyik ivadéka. Legalább erősen emlékeztet erre a típusra a csunya Ferrante figurája, a darab főszereplőjé, akinek e három felvonásban a külső antipátikusságát mindenén győzedelmeskedő belső értékességével kellene pótolnia. Sajnos, az okos és csunya Ferrante nem tulságosan válogatós a maga eszközeiben, s vannak pillanatok e kissé lazán és kuszán konstruált történetben, amikor nem tudjuk, vajjon tényleg olyan nagy értékbeli és minőségbeli különbségek vannak-e külső és belső tulajdonai között. Néhány jól épített és okosan elgondolt jelenetben azonban sikerül ez a dokumentáció, s a közönség szimpátikus érdeklődéssel viseltetik a főszereplő sorsa iránt, aki nem áll ugyan egy irodalmilag is értékes szindarab középpontjában, de mindenesetre hálás és hatásos szerepet ad a jó színésznek. Csontos ezt a feladatot okosan és jól használta ki. A Vigszínház egyébként is jó előadással gondoskodott a darab szives fogadtatásáról.

HETI POSTA.

A regény folytatását helyszüke miatt a jövő számban közöljük.

Nagyvárad K. M. A kisasszony hangja elég őszinte, meleg verselése azonban primitív, a költői nyelvvel bánni nem tud. Meg fogja-e tanulni valamikor, fölül fog-e emelkedni a dilettantizmuson, arról mi véleményt nem mondhatunk. Reméljük a legjobbat. Az üdvözetet viszonzozzuk.

Dilemma. Az elsőt kiadjuk. A másodiknak erős politikai ize van és a poézistól nagyon messze esik. Témája inkább vezércikkre való.

Elment az ifjuság. Egy nagy német költő ezt így fejezte ki: Zum Teufel ist der Spiritus, das Flegma ist geblieben.

Képletek. A »jelen időkre alkalmazott versikét«, sajnos, nem közölhetjük. A jelen időkre erősebbeket kell alkalmazni.

A Szent Anna-utczai hölgy. A radomi asszony orvul főbe lövi azt a magyar tisztet, ki a csatatérről megholt kedvese levelét hozza el neki. Ha valóban megtörtént, akkor sem igaz. Jobb érzésünk ágaskodik ellene!

Jolán. Ötlet bőven terem ebben a mi szegény országunkban. Talán éppen az a baj, hogy a legtöbb honfi és honleány nem a pénzt, de az esztét kínálja fel a hazának és a hadbavonultaknak. Az okosság, ötletesség csak annak illik ma jól, aki az ötletét a saját pénzén tudja és akarja megvalósítani. Tessék hát odahaza, az önök gazdag városában házról-házra járni és az ajtókon bekiáltani: Elő a pénzzel a harisnyákból és Wertheim-szekrényekből.

Tiszalök. Hogy H. K. tisztelt honatyánk, aki idehaza mindennap legalább kétszer mentette meg a hazát, hol gyűjti a babért, azt harcászati okokból nem szabad elárulni. Azonban megnyugtathatjuk, hogy nem fog elvérzeni. Valamelyik püspök hadikórházában asszisztál az ápolóknak. Ez is szép hivatás, de úgy véljük, hogy az ilyen hadakozó temperamentumnak mégis inkább a csatatéren, mint a kórházi betegek ágya szélén lenne a helye.

Azur. A verset kiadjuk, a próza rendelkezésére áll.

Szombathely. S. Utánanéznünk a dolognak, s ha igaza van, szívesen rektifikáljuk.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: KISS JÓZSEF.

Budapest. 1914. — Nyomatott az Athenaeum irodalmi és nyomdai r.-társ. betűivel.

Pannonia-szálloda

Budapest, Rákóczi-ut 7. szám.

A Nemzeti Színház mellett.

DIVATOS FLANELL-BLOUSE

RENDELÉSRE, MÉRTÉK SZERINT KÉSZÍTI

VÁRADY BÉLA

FŐHERCZEGI UDVARI SZÁLLÍTÓ
BUDAPEST, VÁCZI-UTCA 15.
FIÓKÜZLET: IV., TÜRRI ISTVÁN U. 9.

„ZITA“

ÁRAK:

„Viyella“ flanel-
blouse..... K 24
„Angora“ flanel-
blouse..... K 34

MÉRTÉK SZERINT.

RENDES „SPORT“
BLOUSE KÉT KORONÁVAL OLCSÓBBI

Flanell minták
bérmentve!

NŐI felső kereskedelmi iskola Pozsonyban
A Pozsonyi Kereskedelmi és Iparkamarától fenntartott nyilvános, három évfolyamu
Érettségi vizsgálat. — Állásközvetítés. — Internátus. —
Értésítőt kívánatra küld: az igazgatóság.

XXXI-İK MAGYAR KIRÁLYI JÓTÉKONYCZÉLU ÁLLAMSORSJÁTÉK

Ezen pénz-sorsjáték remélhető tiszta jövedelme közhasznú és jótékony célokra fog fordítani. Ezen sorsjátéknak összesen 14885 nyereménye van, melyeknek összes értéke 475000 koronára rug készpénzben.

Főnyeremény 200.000 kor. készpénzben.

Továbbá:

1 főnyeremény	30.000 K készp.
1 »	20.000 » »
1 »	10.000 » »
1 »	5.000 » » stb., összesen
14885 nyer.	Összesen 475.000 K készp.

**Huzás visszavonhatatlanul 1914. december 9-én.
Egy sorsjegy ára ... 4 korona.**

Sorsjegyek az összeg előzetes beküldése mellett a magyar kir. lottójövedéki igazgatóságtól Budapesten (Vámpalota) portómentesen küldetnek, ezenkívül kaphatók valamennyi posta-, adó-, vám- és sóhivatálnál, az összes vasuti állomásokon s a legtöbb dohánytözsdeben és váltóüzletben. Játéktervet kívánatra bárkinek ingyen és bérmentve küld.

A magy. kir. Lottójövedéki igazgatóság.